

(НИН, 26.03.2009)

Након „српске октобарске револуције” привреда Србије је, због деветогодишњих санкција, дезинвестирања, распада бивше заједничке државе и ваздушне агресије НАТО-а, била у екстремно тешком стању. И тада се поставило тешко питање како поново кренути у транзицију која је у 90-им годинама прошлог века била готово прекинута. Тада и нешто касније врло угледни страни економисти су својим колегама и званичницима Србије поручивали да се не уздају у савете и концепте међународних финансијских институција и страних експерата. Наведимо да је средином октобра 2000. године тадашњи ректор Зубљанског универзитета и главни креатор врло успешних привредних реформи Словеније проф. др Јоже Менцигер рекао: „Поручио бих својим колегама у Југославији да се много не ослањају на савете иностраних економиста. Нама су неки од тих економиста на почетку деведесетих година предлагали да фиксирамо курс толара, чему смо се одлучно одупрли.” Или, чувени нобеловац Јозеф Штиглиц, приликом посете Београду, почетком марта 2001. године је изјавио: „Постоје бројни случајеви који показују да савети ММФ-а нису у складу са интересима земље којој су упућени. Зато се морате дипломатски супротставити ‘шок терапеутима’ и ‘монетарним фундаменталистима’ из ММФ-а, бранећи властите интересе, јер улог у транзицији је много већи од економије – у питању је развој целокупног друштва.”

И поред тога, премијер З. Ћинђић је прихватио програм реформи групе економиста Г17 плус који је био екстремно неолиберално оријентисан и потпуно неадекватан за Србију. Када је асистент Јефрија Сакса, који се „прославио” при форсирању концепта реформи у Русији (од 1990. до 1998) и Пољској (до 1994.г.) мр Б. Ћелић, постао министар за финансије и када су се на врло важним функцијама, као што су Министарство за економске односе са иностранством и Народна банка Југославије, нашли, за ту врло сложу материју, потпуно некомпетентни људи, као што су проф. М. Лабус, мр М. Динкић и др Г. Питић, ништа друго није долазило у обзир – сем концепта ММФ-а и

Светске банке који је познат као тзв. Вашингтонски споразум. Он је подразумевао што бржу, свеобухватну приватизацију, либерализацију увоза и директних страних инвестиција и дерегулацију привредних прописа и привредних активности. Тада је фиксиран валутни курс на чему је посебно инсистирао тадашњи гувернер НБЈ М. Динкић, а у мају 2001. године под ингеренцијом министра за економске односе са иностранством и потпредседника савезне владе М. Лабуса, извршена је нагла и претерана либерализација увоза.

Када су самозвани „визионари“ економских реформи на једном саветовању економиста 2001. г. изнели концепт реформи и када су изјавили да ће фиксирани валутни курс бити задржан и у 2002. години, доказивао сам да ће све то имати тешке економске последице, као што су енорман раст увоза, дестимулисање извоза, енорман раст спољнотрговинског и платног дефицита, гушење производње, повећање незапослености и сл. Тадашњи гувернер НБЈ је арогантно, са ниподаштавањем, али и врло неубедљиво „побијао“ моје тезе и моју аргументацију.

Да се све више своди на концепт „спржене земље“, да он има за последицу тзв. холандску болест привреде, посебно индустрије и да га што пре треба напустити. Нажалост, након прихватања тзв. стенд-бај аранжмана са ММФ-ом и вероватне убеђености званичника да ће тај модел почети да даје позитивне резултате, о напуштању тог концепта у Влади Србије није могло бити говора.

У моменту продужења аранжмана са ММФ-ом у мају 2005. званичници, а нарочито тадашњи министар за финансије М. Динкић и гувернер НБС Р. Јелашић, истицали су значај споразума. Тако је М. Динкић истицао да тај „концепт и споразум са ММФ-ом нема алтернативу и да ће његова примена створити основе за одржив висок привредни раст, довести до смањења дефицита текућих трансакција са иностранством, смањења спољнотрговинског дефицита, јачања извоза, обарања инфлације (која би у 2008. год. требало да се сведе на 4,5 одсто)“. И тада и све до краја 2008. године сам систематски доказивао да примена тог концепта мора производити тешке економске и социјалне последице, али званичници, па и огромна већина академских економиста, све су то игнорисали и наставили да обећавају „мед и млеко“.

Последице углавном доследне примене наметнутог концепта реформи и мера економске политике су катастрофалне, што показују следећи подаци:

Више од рецесије

Пише: Млађен Ковачевић
петак, 27 март 2009 17:35

- а) енорман раст увоза робе и услуга који је у доларској вредности у 2008. г. био 7,56 пута већи него 2000. године,
- б) фантастичан раст увоза робе који је у 2008. прешао 22,2 милијарде долара и био је 6,87 пута већи него 2000. године,
- ц) још већи раст увоза услуга који је у 2008. био за чак 10,2 пута већи него 2000. године,
- д) дефицит у размени робе са иностранством је у 2008. достигао 11,256 милијарди долара и био је 7,1 пута већи него 2000,
- е) уместо суфицита у размени услуга са иностранством који је у 2001. износио 244 милиона долара, у последње четири године Србија бележи дефицит који је у 2007. достигао 347,2, а у 2008. је износио 255 милиона долара,
- ф) дефицит у размени робе и услуга је у 2008. достигао је 11,51 милијарди долара и био је готово осам пута већи него пре осам година,
- г) дефицит текућег рачуна платног биланса је драматично ескалирао – са 153 милиона долара у 2000. на чак 8,72 милијарди долара у 2008. години и да није дошло до светске економске кризе и економске кризе у Србији која је по низу основа смањила вредност увоза у последњем кварталу прошле године, он би вероватно прешао 10 милијарди долара,
- х) спољни дуг, и поред отписа око 4,5 милијарде долара и привременог враћања дуга ММФ-у и делом дуга Светској банци у износу од 1,3 милијарде долара, на крају 2008. износио је чак 30,7 милијарди долара, тј. био је за више од 19 милијарди долара већи него крајем 2000. године, а по једном становнику је повећан са 1.444 на 4.150 долара.

Због погрешног концепта реформи и мера економске политике, Србија је трагично

Више од рецесије

Пише: Млађен Ковачевић
петак, 27 март 2009 17:35

постала дрогерски зависна од прилива капитала из иностранства. У прошлој години за покриће дефицита текућег рачуна платног биланса и сервисирања спољног дуга она је морала обезбедити око 15 милијарди долара. Пошто то није било могуће, девизне резерве су се смањиле за 2,35 милијарде долара. Другим речима, оно што се дешава у привреди је знатно горе и више од рецесије. У питању је дубока економска криза која се испољава у осетном паду БДП-а, врло високој инфлацији, драстичном паду спољнотрговинске размене, енормној, све драматичнијој неликвидности и задужености привреде, гомилању и иначе огромних губитака у њој, смањењу запослености и слично.

Ових дана званичници Србије говоре о евентуалним могућностима упадања Србије у привредну рецесију, али не у економску кризу, и све то приписују вишој сили, односно светској економској кризи.

И оно што посебно забрињава, званичници, а посебно министар Динкић, излаз из кризе виде само у новим задуживањима у иностранству и предузимању мера да се приватни кредити добијени у иностранству – рефинансирају. Он средином марта истиче „да су нам кредити ММФ-а потребни не само да бисмо повећали девизне резерве већ и да бисмо могли да добијемо микрофинансијску помоћ од ЕУ за попуну буџета, и да бисмо одговорили на изазове уколико банке из иностранства не прихвате да рефинансирају кредите приватном сектору у Србији”. Пошто у најповољнијем случају Србија ту макрофинансијску подршку може добити тек крајем ове или наредне године, Динкић каже: „Ми ћемо се задужити у наредним месецима на комерцијалној основи како бисмо пунили буџет.”

Подсећам да је гувернер НБС-а почетком фебруара изјавио да „кад чујете да је Народна банка Србије повукла прву траншу од 266 милиона евра од ММФ-а, знајте да је дошло до озбиљног лома у нашој овогодишњој економској политици”.

Само неколико недеља након низа оптимистичких изјава званичника, прихвата се став да ће се у „циљу јачања девизних резерви” од ММФ-а затражити закључење класичног стенд-бај аранжмана и додатни кредит у овој и следећој години од око три милијарде евра.

Званичници, а посебно министар за економију, све више истичу да се морају узимати нови кредити у иностранству и да се морају улагати огромни напори да се рефинансирају приватни спољни дугови како би се обезбедила екстерна ликвидност

земље. Они често истичу да би станд-бај споразум са ММФ-ом Србији омогућио да крене и у преговоре са другим кредиторима, али они не говоре колика ће директна и индиректна цена тих кредита бити. Развијене земље и њихове банке, због економске кризе и због високе вероватноће да ће она бити још јача, нерадо позајмљују, поготово земљама са високим ризиком, а према последњем извештају Стандарда и Пурса, Србија има убедљиво најнижи кредитни рејтинг у региону. И што је посебно забрињавајуће, званичници истичу да велики део евентуално добијених кредита треба користити за попуну буџета, а не за инвестиције.

Ако Србија добије три милијарде евра од ММФ-а као и још толико од других кредитора, званичници ће то прогласити тријумфом (као што су то чинили 2001. и 2002. године) и прославити као да је Србија добила то као поклон. Другим речима, уместо да се стиде што су Србију довели у такву девизну ситуацију, они ће се поносити што су је додатно осетно задужили и тако је учинили високозадуженом земљом.

У јавности Србије потпуно је прошла незапажена изјава нобеловца Штиглица, коју је једино пренео НИН (4. XII 2008, стр. 30), а која гласи: „Државе попут Србије, које су склопиле станд-бај аранжман са ММФ-ом – нису имале неке велике користи од тога, а то се види по стању економије у тим земљама пре и после ММФ-а.” Он даље истиче да ММФ од тих земаља тражи да се њихове централне банке фокусирају на смањење и одржавање што ниже инфлације док су финансијска стабилност, раст, развој и раст запослености били запостављени. Још је оштрији нобеловац Едвард Прескот који је пре неколико година изјавио да ММФ и Светска банка доносе више штете него користи светској привреди и да би их требало укинути, јер „политика ових институција која се састоји од одобравања све већих зајмова земљама у кризи је исто што и давање дроге човеку зависном од кокаина”. Имајући у виду све претходно наведено, јасно је да Србији прети слом какав су доживели Мексико (1995), земље југоисточне Азије и Русије (1998), Аргентина (2001. године). Коришћењем нових кредита добијених од ММФ-а, као и од других кредитора и евентуално рефинансирање дела врло високих спољних дугова предузећа, тај ће се слом само одложити, али када до њега неминовно дође, он ће бити знатно већих димензија. Али, по свему судећи, званичници Србије о томе не размишљају.

(Аутор је редовни члан Академије економских наука)